

גלים אור ואופטיקה

פרק 3 - מבוא לגלים

תוכן העניינים

- 1.....
1. הרצאות ותרגילים.....

הרצאות ותרגילים – מבוא לגלים

סוגי גלים ותיאור גלים

רקע:

גל - הפרעה שמתקדמת במרחב

גלים רוחביים - גלים שבהם ההפרעה היא בכיוון ניצב לתקדמות הגל (מייתר מים)

גלים אורכיים - גלים שבהם ההפרעה היא בכיוון מקביל לתקדמות הגל (קויל)

תוויך - החומר שבו מתקדמת ההפרעה

פונקציית הגל - פונקציה שמתארת את ההפרעה כתלות בזמן ובמרחב. פונקציית הגל

צריכה להיות פונקציה מהצורה $f(x \pm vt)$, כאשר v היא מהירות הגל.

יש להבחין בין מהירות התקדמות הגל למהירות של החלקיקים בחומר!

אמפליטודה (משרעת) - הערך המרבי של ההפרעה בגל (בדר'יך מסומנת באות A).

$$\text{אנרגייה של גל} - E \propto A^2$$

משוואות הגלים

רקע:

$$\frac{\partial^2 f}{\partial x^2} = \frac{1}{v^2} \frac{\partial^2 f}{\partial t^2}$$

משוואת הגלים במרחב אחד:

כל פונקציה מהצורה $f(x \pm vt)$ היא פתרון של משוואת הגלים. סכום של שני פתרונות מהוויה גם פתרון אם לשני הפתרונות אותן מהירות גל.

שאלות

1) **תרגיל - קוסינוס בשלישית**

האם הפונקציה $y(x,t) = A \cos^3(ax + bt)$ מהויה פתרון של משוואת הגלים?
במידה וקיים תנאי, פרטו את התנאי, מצאו את מהירות הגל ואת כיוון תנועתו.

2) **תרגיל - סכום של שתי פונקציות**

האם הפונקציה $y(x,t) = f(x - at) + g(x + bt)$ מהויה פתרון למשוואת הגלים?
במידה וקיים תנאי, פרטו את התנאי, מצאו את מהירות הגל ואת כיוון תנועתו.

(3) האם הפונקציות הבאות הן פתרון של משוואת הגלים?

א. $y(x,t) = 0.005 \sin(20x - 660t) + 0.009 e^{(x+33t)}$

ב. $y(x,t) = 0.005 \sin(20x - 660t) + 0.005 \cos(x + 32t)$

4) תרגיל - חקירת פונקציה

נתונה הפונקציה $f(x) = \frac{4}{3x^2 + 1}$

א. שרטטו איקוותית את צורתה הפונקציה.

ב. רשמו ביטוי לגל בעל פרופיל זה, אשר נע בכיוון השלילי של ציר ה- x ,

במהירות $v = 4 \frac{\text{m}}{\text{sec}}$, בהנחה שהרגע $t = 0$ מתקיים $f(x) = \psi(x,0)$.

ג. חשבו, ישירות מהביטוי שמצאתם בסעיף הקודם, היכן נמצא

המקסימום של הגל ברגע $t_1 = 4 \text{ sec}$ וברגע $t_2 = 5 \text{ sec}$.

ד. שרטטו איקוותית את צורת הגל ברגע $t = 2$.

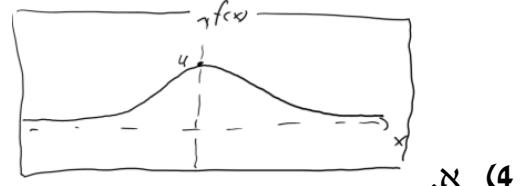
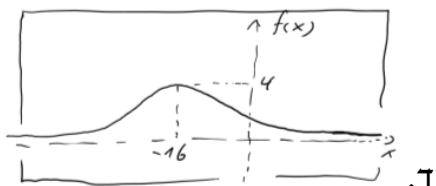
תשובות סופיות

1) $\frac{b}{a}$, בכיוון השלילי של ציר ה- x .

2) $Y(x,t)$ מהויה פתרון רק אם $a = \pm b$ ואז מהירות הגל היא a .

لتנאים ראו בסרטון.

3) א. כן.   ב. לא.

4) ב. $\frac{4}{3(x+4t)^2+1} = 4(x,t)$

תכונות ותופעות בגלים

רקע:

התאבכות - סכימה של גלים שנפגשים
חזית גל - אוסף הנקודות המגיעות לשיא באותו זמן

גלים הרמוניים

רקע:

גל מחזורי - גל שמכיל מקטע שחזור על עצמו
אורך הגל - אורך הקטע שחזור, מסומן ב- λ (בדר"כ נמדד ע"י המרחק בין שיא לשיא)
זמן המחזור - הזמן שלוקח לגל לעשות מחזורשלם, מסומן ב- T , $\lambda = v \cdot T$.

$$\cdot f = \frac{1}{T} \quad \text{מספר המחזוריים בשניה, מסומנת ב-} f, \quad f = \frac{2\pi}{T}$$

גל הרמוני - פונקציית קוסינוס או סינוס,

$$\omega = 2\pi f = \frac{2\pi}{T}$$

$$\cdot k = \frac{2\pi}{\lambda}, \quad k - \text{מספר הגל}$$

$$\omega = v \cdot k$$

גל עומד

מאפיינים:

1. נקודות צומת - נקודות שלא זזות - node
2. אין מהירות גל
3. נקודת טבור - נקודות שבהן האמפליטודה מקסימלית - antinode
4. מורכב משני גלים נעים זהים הנעים בכיוונים מנוגדים

משוואת גל עומד היא מהצורה

$$y(x,t) = A \sin(kx) \cos(\omega t + \varphi) = \frac{A}{2} \sin(kx - (\omega t + \varphi)) + \frac{A}{2} \sin(kx + (\omega t + \varphi))$$

שאלות

1) תרגיל - חישוב ערכיהם בסיסיים בגל במיiter
במיiter נע גל $y(x,t) = 2\cos(500t - 0.2x)$.

א. חשבו את האמפליטודה, התדר הזרוייתי (ω), התדר (f), מספר הגל (k), אורך הגל (λ) ומהירות הגלים.

ב. באותו מיטר קיים גל $y(x,t) = 2\sin(500t - 0.2x + 0.6) + 2\sin(500t - 0.2x + 0.6)$. על ידי שימוש בזיהות של סכום סינוסים, קבלו את הגל השקול. מה מתאר גל זה?

2) תרגיל - חישוב תדיירות ואורך גל של גל א"ם
אורך הגל של אור בתחום הוא $\lambda = 605\text{nm}$.

א. כמה מחזוריים של הגל ניתן להכניס לעובי של נייר ($D = 0.08\text{mm}$)?
ב. איזה מרחק יכסו אותו מספר מחזוריים שמצאים בסעיף א, אם מדובר בגלי מיקרו בעלי תדיירות של $f = 10^{10}\text{Hz}$?

$$\text{גלי מיקרו נעים במהירות האור, } c = 310^8 \frac{\text{m}}{\text{sec}}$$

ג. מהי מהירות הקול בגוש ברזל, אם מתפשט בו גל בתדיירות $f = 5 \cdot 10^7\text{Hz}$?
עם אורך גל של $\lambda = 9 \cdot 10^{-5}\text{m}$?

3) תרגיל – סכום של N גלים עם הפרשי פאזה ומספרים מורכבים**
נתבונן ב- N גלים מהצורה $A \cos(kx - \omega t)$, כאשר בין גל לגל הפרש פאזה $\Delta\phi$,
כלומר הגל ה- n הינו $A \cos(kx - \omega t + n\Delta\phi)$.

א. הראו שסכום הגלים, $\sum_{n=1}^N A \cos(kx - \omega t + n\Delta\phi)$, שקול לגל יחיד עם אותם ערכי ω ו- k , ומצאו את האמפליטודה והפאזה שלו. הייערו בכתב מרוכב.

ב. עבור אילו ערכי $\Delta\phi$ מתקבלת אמפליטודה מקסימלית ומינימלית?

4) תרגיל – סכום גלים עם הפרשי תדיירות
נתונים N גלים תלויים בזמן כך שקיים הפרש תדיירות קבוע בין כל שני גלים $\delta\omega$. כלומר הגל ה- n הוא מהצורה: $A \cos(\omega_0 t + n\delta\omega t)$.

א. השתמשו בתוצאה של התרגיל הקודם ומצאו את סכום הגלים מ- $n=0$ ועד $n=N-1$.

ב. הראו שעבור $n=2$ מתקבלת התוצאה של חיבור שני גלים שראינו בסרטון ההרצאה.

תשובות סופיות

(1) א. $A = 2m, \omega = 500 \frac{\text{rad}}{\text{sec}}, f = 79.6 \text{ Hz}, k = 0.2 \frac{1}{m}, \lambda = 10\pi m, v = 2500 \frac{\text{m}}{\text{s}}$

ב. גל סינוס עם פאזה של π בתדרות כפולת ואורך גל כפול ואמפליטודה של 3.3.

(2) א. 130. ב. $\frac{3}{9} \text{ m}$.

(3) א. אמפליטודה $\tilde{A} = A \frac{\sin\left(\frac{N\Delta\phi}{2}\right)}{\sin\left(\frac{\Delta\phi}{2}\right)}$; פאזה $\tilde{\phi} = \frac{N+1}{2} \Delta\phi$.

ב. האמפליטודה המינימלית היא A ויהי מתකבלת כ-2.

האםפליטודה המינימלית היא אפס ויהי מתකבלת עבור

כאשר $\frac{k}{N}$ לא שלם.

ב. ראו בסרטון. (4) א. $A \frac{\sin\left(N \frac{\delta\omega t}{2}\right)}{\sin\left(\frac{\delta\omega t}{2}\right)} \cos\left(\omega_0 t + \frac{N-1}{2} \delta\omega t\right)$